

- 1) Pristup oponašanja racionalne međuovisnosti između vrsta u prirodi, gdje nema otpada ili rasipanja energije s primjenom na industrijska postrojenja nazivamo
  - 2) Što su rezerve.
  - 3) Što su resursi.
  - 4) Svjetska industrijska proizvodnja je u razdoblju od 1890-1990 narasla.
  - 5) Geolog M.K. Hubbert postavio je hipotezu o eksploataciji nafte po kojoj se proizvodnja nafte na bilo kojoj geografskoj lokaciji u vremenu može opisati.
  - 6) Da trebamo težiti zatvorenom ciklusu kretanja tvari, da moramo kopirati prirodu, gdje se ništa ne gubi, već je svaki otpad resurs za nekog drugog tvrdi.
  - 7) Koji energent najviše doprinosi emisiji stakleničkih plinova u elektroenergetici.
  - 8) Što NE spada u tvrde mjere zaštite okoliša.
  - 9) Plava zastava dodjeljuje se plažama i marinama u okviru europskog projekta zaštite okoliša i priobalja. U koju mjeru zaštite okoliša spada Plava zastava.
  - 10) Meka mjera zaštite okoliša nije.
-
- 1 – industrijska ekologija
  - 2 – ekonomski isplativ dio dobara koji je mjeran, indiciran ili procijenjen
  - 3 – ekonomski neisplativ dio dobara koji može biti na različitim nivoima geološke istraženosti (od mjenog do spekuliranog)
  - 4 – 40 puta
  - 5 – zvonolikom krivuljom
  - 6 – industrijska ekologija
  - 7 – ugljen
  - 8 – znak zaštite okoliša i deklaracije
  - 9 – meka mjera
  - 10 – praćenje stanja okoliša (monitoring)
-
- 11) Meke mjere zaštite okoliša zapravo su.
  - 12) Za onečišćujuće tvari propisuju se GVE (mg/m³). Pri tome GVE znači.
  - 13) Od naftne krize sedamdesetih godina 20. stoljeća zbog visoke cijene nafte, u svijetu je u deset godina značajno smanjena proizvodnja električne energije iz termoelektrana na mazut. Ta je količina energije nadomještena.
  - 14) Razdioba nepogoda i nesreća je.
  - 15) Broj stanovnika i bruto nacionalni dohodak (GDP) po stanovniku u posljednjih 200 godina.
  - 16) Ekološki pristup koji je orijentiran na očuvanje neobnovljivih izvora radi ekonomskih razloga je.
  - 17) Peti stadij ekonomskog razvoja društva je.
  - 18) Temeljni dokument prostornog planiranja je.
  - 19) Temeljni dokument prostornog uređenja Hrvatske.
  - 20) Problem s uvođenjem nilskog grgeča u Viktorijino jezero pokazuje da.
-
- 11 – dobrovoljne
  - 12 – granične vrijednosti emisija
  - 13 – proizvodnjom iz nuklearnih elektrana
  - 14 – paretoovo pravilo/načelo/razdioba
  - 15 – GDP po stanovniku je rastao brže od broja stanovnika
  - 16 – resursno-ekonomski pristup
  - 17 – rasipna potrošnja ili stadij potrošačkog društva ili konzumerizam (*Dodatak - pet stadija ekonomskog razvoja društva su: 1. Preduvjeti uzleta; 2. Uzlet; 3. Kretanje prema zrelosti; 4. Visoka masovna potrošnja; 5. Rasipna potrošnja ili stadij potrošačkog društva ili konzumerizam*)
  - 18 – strategija prostornog planiranja
  - 19 – strategija prostornog uređenja (SPU države)
  - 20 – intervencija u kompleksne sustave može imati neželjene posljedice
-
- 21) Problem održivosti je prije svega.
  - 22) Udio e-otpada u komunalnom otpadu.
  - 23) Kyoto protokolom industrijski razvijene zemlje trebaju smanjiti emisije za.
  - 24) Paradoks da efikasnije korištenje nekog resursa dovodi do njegovog bržeg iskorištavanja.
  - 25) U ekonomiju stabilnog stanja ne spada.
  - 26) Vremenske pojave se odvijaju u.
  - 27) Opasan otpad karakterizira.
  - 28) 99% atmosfere čine.
  - 29) Koji alat održivog razvoja obuhvaća sakupljanje, analizu i korištenje materijala koji se odnose na tok energije i na pitanja životne sredine, kao i ostale troškove koji se odnose na životnu sredinu u jednom poduzeću?
  - 30) Što je karakteristika eko-djelotvornosti.
-
- 21 – nešto nešto ljudskog ponašanja nešto nešto
  - 22 – 5%
  - 23 – 5% u razdoblju od 2008.-2012. u odnosu na baznu 1990. godinu
  - 24 – Jevonsov paradoks
  - 25 – postojan ekonomski rast
  - 26 – troposferi
  - 27 – reaktivnost / zapaljivost
  - 28 – N₂ , O₂ i Ar

29 – obračun upravljanja okolišem (EMA)
30 – postizanje ekonomskih prednosti uz istovremeno smanjivanje utjecaja na okoliš

- 31) Aspekti okoliša iz ISO 14000 su.
- 32) Porast prosječne godišnje temperature do kraja 21. stoljeća.
- 33) Održivi razvoj je prije svega.
- 34) Negativne eksternalije su.
- 35) Stabilnost ekosistema ovisi o.
- 36) Ekološki pritisak ekonomskih aktivnosti na globalnoj razini.
- 37) Princip predostrožnosti podrazumijeva.
- 38) Ekonomija je.
- 39) Energetska efikasnost (EE) ekonomskog sistema u prosjeku je.
- 40) Sistem je.

31 – različiti procesi i aktivnosti koje utječu na okoliš
32 – od 4 do 6 °C
33 – svjetonazor i način na koji razmišljamo
34 – troškovi privatnih proizvodnih aktivnosti koji se prenose na društvo, na druge ekonomske subjekte ili na prirodu
35 – o pruživosti i otpornosti na perturbacije
36 – naglo smanjuje ključne regulativne funkcije ekosistema
37 – javnu ili korporativnu akciju na smanjivanju rizika prije nego što je dostupan potpuni dokaz o mogućoj šteti ako se ista smatra ozbiljnom ili nepovratnom
38 – otvoreni podsistem ekosistema
39 – veća je od energetske efikasnosti (EE) ekosistema
40 – skup različitih, međusobno povezanih dijelova koji čine funkcionalnu cjelinu odvojenu od okoline

---

- 41) Načelo "jake održivosti" podrazumijeva.
- 42) Proces ekonomskog rasta i razvoja u konačnici ograničen je.
- 43) O kojem faktoru razvijenost kapitalističkih društava u konačnici ovisi.
- 44) Problem održivosti konceptualizira se kroz dinamičku interakciju triju kompleksnih sistema.
- 45) Tko je obavezan izgraditi plan gospodarenja otpadom.
- 46) Koja institucija u RH prikuplja i prezentira javnosti sve informacije bitne za zaštitu okoliša.
- 47) Dokument zaštite okoliša (z.o.) čija svrha je sprečavanje i ograničavanje mogućih ekoloških nesreća ili iznenadnih događaja je.

48) Strategija održivog razvitka RH, Plan zaštite okoliša RH, Program zaštite okoliša (z.o.) i Izvješće o stanju okoliša su.

49) Središnje i najviše upravno tijelo koje se pojavljuje u ulozi inicijatora i voditelja projekata koji se izravno tiču okoliša, prirode i održivog razvoja je.

50) Prepoznavanje zahvata koji podliježu obvezi procjene utjecaja na okoliš I isključivanje onih koji ili nemaju značajnije posljedice ili imaju neke dobro poznate, lako kontrolirane utjecaje za koje procjena nije potrebna naziva se.

41 – komplementarnost prirodnog i antropogenog kapitala

42 – prirodnim resursima i energijom

43 – prirodnim resursima i energijom

44 – društvenog, ekonomskog i ekološkog

45 – firme koje proizvode više od dozvoljene količine otpada

46 – Agencija za zaštitu okoliša (z.o.)

47 – plan intervencija u z.o.

48 – dokumenti zaštite okoliša (z.o.)

49 – ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva (MZOPUG)

50 – screening

---

51) Dokument u kojem se opisuje zahvat i njegov utjecaj na okoliš, kao i mjere za zaštitu okoliša koje će se primijeniti kako bi se utjecaje svelo na najmanju moguću mjeru je.

52) Kod lociranja objekata (< 400 m² BRP) NIJE potrebno izraditi.

53) Koja razina geološke istraženosti određuje resurs (u odnosu prema rezervama).

54) Što nije potencijalna korist sustava upravljanja okolišem.

55) Koju familiju ISO propisa zovemo ekološkim standardima.

56) Što od navedenoga nije alat za upravljanje održivim razvojem.

57) Za vanjskog promatrača, kompleksni sustavi poput ekologije i ekonomije imaju u osnovi.

58) Analiza materijalnih tokova u ekonomskom sistemu ukazuje na.

59) Jedno od temeljnih načela na kojima je temeljena politika zaštite okoliša je princip 4R. To uključuje sljedeća 4 elementa.

60) Koje od pitanja NE spada u 3 ključna pitanja procjene utjecaja na okoliš.

- 51 – studija utjecaja na okoliš
- 52 – studiju utjecaja na okoliš
- 53 – spekulirano
- 54 – uvođenje eksternog troška
- 55 – 14000
- 56 – IEC, a ni ISO (alati su EMA, CSR, EIA, LCA)
- 57 – nepredvidivo ponašanje
- 58 – na njihovu izrazitu disipativnost
- 59 – reduce, reuse, recycle i replace
- 60 – koliko je vjerojatno to predviđanje? (šansa)

- 61)** Gdje se prvi put službeno navodi obveza uključenja održivog razvoja u visoko školstvo.
- 62)** Glavni je problem zaštite okoliša prema GEO-2000.
- 63)** Ekologija je.
- 64)** Provođenje zaštite okoliša na način koji izaziva nerazmjerne utjecaje na stanovništvo s niskim prihodima nazivamo.
- 65)** Koji je od navedenih alata za kvantificiranje održivog razvoja predmet ISO 14000 standarda.
- 66)** Bazelska konvencija je o kontroli kretanja i odlaganja.
- 67)** Koja konvencija dolazi na snagu 1992..
- 68)** Ekološki otisak (footprint) je rezultat postupka kojim se određuje iznos.
- 69)** Državna institucija kojoj je primarna zadaća financiranje aktivnosti u zaštiti okoliša zove se.
- 70)** Koji je postupak najuže vezan za načelo predostrožnosti.

- 61 – Talloireska deklaracija
- 62 – klimatske promjene
- 63 – znanstvena disciplina koja se bavi proučavanjem ekosustava
- 64 – okolišni klasizam
- 65 – procjena utjecaja za cijeli životni vijek proizvoda (LCA)
- 66 – opasnog otpada
- 67 – bazelska
- 68 – biološki produktivne površine potrebne da zadovolji sve potrebe jedinice
- 69 – fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost
- 70 – procjena utjecaja na okoliš

- 71)** Koliko se otpada godišnje po osobi stvara u RH?
- 72)** Što od navedenog nije alat za kvantifikaciju utjecaja na okoliš.
- 73)** Najraširenija metoda zbrinjavanja otpada je.

74) Ukoliko poduzetnik prilikom izgradnje industrijskog postrojenja želi primijeniti najučinkovitije tehnike raspoložive u pojedinom industrijskom sektoru s ciljem postizanja visokog stupnja zaštite okoliša, treba konzultirati BREF, a to je.

75) U kojem protokolu je dogovoreno smanjenje štetnih tvari za atmosferu/Protokol o tvarima koje oštećuju ozonski omotač poznat je kao.

76) UV-C kroz atmosferu.

77) Što NIJE među glavnim problemima Hrvatske u prostornom razvoju.

78) Kada se gleda raspoređenost proizvodnje rijetkih zemnih metala u svijetu, može se konstatirati.

79) Društveno odgovorno poslovanje je takvo u kojem poduzeće.

80) Što od navedenog NIJE uključeno u indeks razvijenosti?

71 – 350 kg

72 – sustav upravljanja okolišom (EMS)

73 – odlaganje

74 – BAT referentni dokument

75 – Montrealski protokol

76 – potpuno se zaustavlja na gornjem sloju atmosfere gdje se odbija o sloj kisika i ozona/potpuno apsorbirano u gornjoj atmosferi na molekulama kisika i ozona (ključne riječi: gornja atmosfera, kisik, ozon) (Dodatak: Ozon se nalazi uglavnom na visini 15-50 km, dok je 90% ozona na visini između 20-25 km.)

77 – postavljanje industrijskih zona

78 – većinu proizvodnje ima Kina

79 – na dobrovoljnom principu u poslovne aktivnosti uključuje i brigu za društvena pitanja i zaštitu okoliša

80 – stupanj urbaniziranosti

81) U PDCA ne spada.

82) Kućni otpad u odnosu na razgradivost je.

83) Veza otpada i klimatskih promjena.

84) Zaštitu prirode smatra njezinim “vlastitim pravom”.

85) Tradicionalno ekološko djelovanje usmjereno je na.

86) Ljudski prihvatni kapacitet zemlje - maksimalni broj stanovnika kojeg zemlja može podržati na neograničeno vrijeme.

87) Komunalni otpad i bogatstvo su.

88) Manjak kapaciteta to jest "manjak instalirane snage" odnosi se na.

89) Pod što spadaju pravila koja donose ekološka društva i još nešto

90) Od nacionalnih parkova odaberi jedan park prirode.

81 – štednja

82 – organski i neorganski
83 – postoji kroz emisiju metana
84 – ekocentrična teorija zaštite okoliša
85 – produkt
86 – ovisi o per capita materijalnoj potrošnji stanovništva
87 – u visokoj pozitivnoj korelaciji
88 – razliku instalirane snage i predviđene potrošnje električne energije
89 – socijalna ekologija
90 – Velebit

91) Krug u sustavu upravljanja okolišem.
92) 80-tih godina ozonska rupa se pojavila.
93) Koji pristup ako ništa drugo ne ide (za smanjenje otpada).
94) Agenda 21 je.
95) Atmosfera je važna jer.
96) Čovječanstvo je probilo granice.
97) Današnji sadržaj kisika u atmosferi postignut je prije.
98) E-otpad nije.
99) Je li scoping obavezan?
100) Koji plinovi oštećuju ozonski omotač?

---

91 – planiraj, izvrši, provjeri, vrednuj (PDCA)
92 – iznad Antartike
93 – odlagati otpad
94 – međunarodni program
95 – regulira temperaturu i štiti od štetnog zračenja
96 – izumiranja vrsta
97 – 350 milijuna godina
98 – razgradiv
99 – ne, nikad
100 – klor, fluor...

---

101) Koji plinovi spadaju u „TOOO“ (tvari koje oštećuju ozonski omotač)?
102) Planove intervencija donosi.
103) Po čemu se resursi razlikuju od rezervi?
104) E-otpad uključuje.
105) Primarne metode odlaganja otpada.
106) Urbanizacija je.
107) Uz sadašnju potrošnju per capita i .... na zapadu... je li to dugoročno održivo.
108) Vrijednosti UV indeksa 8, 9 i 10 označuju.
109) Za ekocentrično društvo ne vrijedi.
110) Zaštita okoliša obuhvaća skup odgovarajućih aktivnosti i mjera kojima je cilj.

101 – haloni, freoni
102 – vlada
103 – ekonomskoj isplativosti
104 – električki otpad i elektronički otpad
105 – spaljivanje i odlaganje
106 – povećanje udjela gradskog stanovništva u ukupnoj populaciji
107 – nije
108 – vrlo visoku opasnost od UV zračenja
109 – ljudska domišljatost može riješiti sve ekološke probleme
110 – sve navedeno (sprječavanje opasnosti za okoliš, sprječavanje nastanka štete, smanjenje šteta, povrat u stanje prije nastanka štete)

---

111) Zašto se e-otpad posebno zbrinjava?
112) Znak prijatelja okoliša je.
113) Što prvo treba pokušati učiniti u postupku smanjenja otpada?
114) Što se događa prvo?
115) Teži se k.
116) Tko je odgovoran za SUO?
117) Tko kaže OK na temelju SUO?
118) Tko osigurava financijska i druga sredstva za unaprjeđenje sustava zaštite okoliša?
119) Tko predlaže kome odgovarajuća polazišta za održivi razvoj i zaštitu okoliša?
120) Tko podnosi zahtjev za PUO.

111 – jer je složen (sastoji se od mnogo različitih materijala)
112 – meka mjera zaštite okoliša
113 – spriječiti nastanak
114 – lokacijska dozvola prije gradnje
115 – smanjivanju broja potrebnih dozvola
116 – pravna osoba registrirana za obavljanje stručnih poslova zaštite okoliša
117 – komisija
118 – vlada
119 – vlada saboru
120 – nositelj projekta koji može utjecati na okoliš

---

121) Tko pribavlja SUO?
122) U Hrvatskoj emisiji stakleničkih plinova najviše doprinose.
123) U kojoj se dekadi trenutno nalazimo?
124) U koliko skupina se dijeli e-otpad?
125) Propisana kakvoća okoliša je.

126) Provođenje plana (intervencija) izvode.
127) Procjena utjecaja na okoliš se provodi.
128) Revizija IPPC dozvole svake.
129) Rješenje SUO će biti izdano.
130) Sadržaj studije utjecaja na okoliš je.

121 – nositelj namjeravanog zahtjeva
122 – energetičari
123 – UN dekada obrazovanja za održivi razvoj (2005-2014) (ovo vjerojatno više nije aktualno)
124 – 10
125 – standard kakvoće okoliša
126 – eko-stožeri
127 – prije bilo kakvog odobrenja
128 – 3 do 5 godina
129 – nakon 30 dana
130 – scoping (scoping je dobrovoljan)

131) Screening je.
132) SEVESO direktiva izdana je koje godine?
133) SEVESO II direktiva izdana je koje godine?
134) SEVESO II ima kao cilj.
135) Stadiji naftne krize su.
136) Standardi kakvoće okoliša, procjena zahvata na okoliš, prostorni planovi, planovi intervencija i praćenje stanja u okolišu spadaju u.
137) Sve vezano uz monitoring propisuje.
138) Što je SPU?
139) Što ne spada u PDCA ciklus?
140) Što od navedenog ne spada u načela zaštite okoliša?

131 – procjena utjecaja na okoliš
132 – 1982.
133 – 1996.
134 – prevencija velikih industrijskih nesreća
135 – trenutni, kronični i završni (poremećaji u opskrbi, kronični poremećaji, nestanak)
136 – tvrde mjere zaštite okoliša
137 – vlada
138 – Strategija prostornog uređenja
139 – predvidi ('plan-do-check-act' ciklus)
140 – održivi razvoj

141) Oko koje godine je prijedena 1 milijarda ljudi?
142) Okolina je.
143) Optimalan raspored ljudi, dobara i djelatnosti na nekom teritoriju je.
144) Otpad prema mjestu proizvodnje.

145) Pakiranje čini x% cijene i y% komunalnog otpada.
146) Peking 1999. se tiče.
147) Monitoring je.
148) Praćenje stanja u okolišu spadaju u.
149) Korist za okoliš naziva se.
150) Kyoto protokol se tiče.

141 – 1800
142 – priroda i od čovjeka stvoreno...
143 – prostorni plan
144 – komercijalni, poljoprivredni, kućni i industrijski
145 – x=10, y=30
146 – dodatka na atmosferu za ozonski omotač
147 – praćenje stanja okoliša
148 – tvrde mjere zaštite okoliša
149 – mjera zaštita okoliša
150 – klime

151) Montrealski protokol se tiče.
152) Inspektor nadzire.
153) Može li inspektor provesti upravni postupak.
154) Na slučajeve moguće ekološke nesreće, izvanredne događaje i opasnosti za život i zdravlje ljudi odnose se.
155) Novi zakon zaštite okoliša.
156) Element planiranog zahvata koji sprječava, smanjuje ili uklanja negativne posljedice na okoliš ili pruža korist za okoliš naziva se.
157) EMAS uredba uključuje.
158) ESDP je.
159) Europska povelja prostornog planiranja je.
160) Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost bavi se.

151 – atmosfere
152 – osobe koje su obvezne provoditi mjere i aktivnosti zaštite okoliša
153 – da, kad se utvrdi povreda odredbi
154 – planovi intervencija
155 – prenosi pravnu stečevinu EU u hrvatsko zakonodavstvo
156 – mjera zaštite okoliša
157 – tijela za akreditaciju (HAA)
158 – integralna multisektorska strategija
159 – Terromolinska povelja
160 – Financiranjem programa i projekata vezanih za okoliš i energetske učinkovitost

161) Glavni je problem zaštite okoliša prema GEO-

2000.

162) Jesu li mjere zaštite sadržane u prostornim planovima?

163) Kad se događa procjena utjecaja na okoliš?

164) Kakvo je djelovanje ultraljubičastog zračenja?

165) Koja karakteristika ne pripada e-otpadu?

166) Koja od navedenih je najbolja opcija gospodarenja otpadom?

167) Koje je najskuplje, ali najbolje rješenje?

168) Koje od navedenog nije dobrovoljna ekološka opcija?

169) Koji aspekt je najvažniji kod gospodarenja otpadom?

170) Koji dio nije iz dijela EMS-a.

161 – klimatske promjene

162 – ima ih dosta, za većinu aspekata okoliša

163 – prije izdavanja lokacijske dozvole

164 – Ultraljubičasto zračenje je zdravo do određene granice, kada postaje štetno.

165 – razgradiv

166 – prevencija

167 – sprječavanje nastanka

168 – procjena utjecaja na okoliš

169 – opasnost

170 – previdi

171) Koji dokument je tipičan u poduzećima koja žele imati EMS?

172) Koji dokument povezujemo s tvrtkama?

173) Koji je dokument važan za gospodarenje otpadom?

174) Ako su granične vrijednosti povezane sa sastavom proizvoda ili proizvodnim postupkom, radi se o kojoj tvrdj mjeri?

175) BAT je.

176) Bilanca energije sunčevog zračenja je približno.

177) Cilj EU CARDS projekta je.

178) "Da bi se izbjegao, odnosno smanjio rizik ili opasnost po okoliš, pri planiranju ili izvođenju zahvata

treba primijeniti sve raspoložive mjere zaštite okoliša" je definicija.

179) Da nema „pozitivnog“ efekta staklenika temperatura bi bila manja za koliko stupnjeva?

180) Dokument važan za oblikovanje prostorne politike država članica donesen 1999. je.

171 – izvještaj o okolišu

172 – politika zaštite okoliša

173 – politika zaštite okoliša

174 – O tehničkim standardima kakvoće okoliša

175 – korištenje najboljih raspoloživih tehnologija (Best available techniques)

176 – 30% ulaznog sunčevog zračenja se reflektira u svemir, 20% se apsorbira u atmosferi Zemlje, 50% se apsorbira na površini Zemlje

177 – usklađivanje propisa iz područja PUO za RH

178 – načela predostrožnosti

179 – 33

180 – ESDP (European Spatial Development Perspective)

181) Državni zavod za zaštitu prirode bavi se.

182) Eco-labeling je.

183) Eko-djelotvornost maksimizira omjer.

184) Eko-djelotvornost zagovara.

185) Ultraljubičasti dio Sunčevog spektra je.

186) Antarktička ozonska rupa je područje antarktičke stratosfere u kojem je odnedavno (od 1975. god.) nivo ozona pao na.

181 – stručnim poslovima zaštite prirode

182 – usmjeren na tržište

183 – učinak po trošku

184 – redukciju potrošnje prirodnih resursa uz ekonomsku djelotvornost

185 – koristan, ali je štetan ukoliko prijeđe sigurnu razinu

186 – 33% vrijednosti prije 1975.